

UDC (УДК) 340.12:342.71
JEL Classification: K 10; K 23

Савчин Галина Ярославівна,

кандидат юридичних наук,
заступник начальника відділу організації наукової роботи
Львівського державного університету внутрішніх справ
(Львів, Україна)
e-mail: halyna_savchyn@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-5522-1578

Боровікова Віталіна Станіславівна,

науковий співробітник відділу організації наукової роботи
Львівського державного університету внутрішніх справ
(Львів, Україна)
e-mail: borovikova-vitalina@ukr.net
ORCID ID: 0000-0003-4401-4562

ЗМІСТ ПРАВА НА ГРОМАДЯНСТВО: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

Анотація. Досліджено сучасні тенденції до зміни змісту права на громадянство під впливом загальних інтеграційних процесів та практики Європейського суду з прав людини. У процесі реалізації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом змінюється зміст права на громадянство. Актуалізуючи поняття «громадянство» у контексті Конституції України, національного законодавства, Європейської конвенції про громадянство та Хартії основних прав Європейського Союзу, диференційовано формально-правовий статус особи; правовий зв'язок між особою та державою; поєднання прав і обов'язків відповідно до сучасних тенденцій розвитку концепції громадянства. Зазначено, що згідно з сучасним розумінням змісту права на громадянство доцільно здійснити практичні наміри регулювання правової природи й сутності безгромадянства, вдосконалення змістовних і законодавчих положень щодо громадянства та правової ідентичності особи в Україні як одного із засадничих конституційних прав людини.

Ключові поняття: право на громадянство, зміст права на громадянство, безгромадянство, принципи громадянства, Європейська конвенція про громадянство.

Savchyn Halyna,

PhD (Law),
Deputy Head of the Department
of Organization of Scientific Work,
Lviv State University of Internal Affairs
(Lviv, Ukraine)
e-mail: halyna_savchyn@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-2747-8384

Borovikova Vitalina,

Scientific Researcher of the Department
of Organization of Scientific Work,
Lviv State University of Internal Affairs
(Lviv, Ukraine)
e-mail: borovikova-vitalina@ukr.net
ORCID ID: 0000-0003-4401-4562

CONTENTS OF THE RIGHT TO CITIZENSHIP: CERTAIN ASPECTS

Abstract. The article is devoted to the research of current tendencies changes of the content of the right of citizenship under the influence of general integration processes and practices of European Court of human

rights. The content of the right of citizenship is subjected under new tendencies assessment taking place in the process of realization of the Association Treaty between Ukraine and European Union. Analyzing the notion of citizenship in the context of Constitution, national legislature, European convention of citizenship differentiation of formal and legal status of an individual, legal relations between an individual and a state, combination of rights and duties according to the current tendencies of the conception of citizenship evolution are carried out. It's indicated in the work that according to the current realization of the content of the right of citizenship it's appropriate to maintain practical intention of regulation of legal nature and essence of absent nationality, improving of contextual and legislative principles concerning citizenship and legal identity of an individual in Ukraine as one of the basic constitutional human right. The right of citizenship, as institution of constitutional law, in recent years was proved as subjective right, changing owing to interpretation of citizenship by European Court of human rights within conventional rights and freedoms. At the same time a state, that is the subject of the definition of citizenship policy, regulates all spectrum of issues, connected with citizenship and derivative from above mentioned institution by national legislature. The sphere of citizenship minimally influenced by the norms of international law, that refers legal regulation of citizenship to the internal affairs of a state. A state owns the possibilities to determine a circle of citizens, correcting grounds of citizenship admission, setting restriction for citizens. The right of citizenship is a protection measure of possible behavior directing for the gratification of human interests, appeared in connection with acquirement, changing and outgoing of citizenship. The effectiveness of guarantees of the realization of right of citizenship in Ukraine consists of making legal guarantees that are contained in the norms of laws and depends on logic and systematic expediency, accurate focus and certainty relating specific subject and appropriate social relationship.

Key concepts: the right of citizenship, content of the right of citizenship, absent nationality, principle of citizenship, European convention of the right of citizenship.

DOI 10.32518/2617-4162-2021-3-20-27

Вступ

Правовий взаємозв'язок громадянина і держави, що становить сутність громадянства в умовах демократичного суспільства, має основоположне значення для державного будівництва, розвитку громадянського суспільства, політичної системи країни. Інститут права на громадянство формується з об'єктивних причин і є доволі динамічним. Інститут громадянства виконує подвійну соціально-юридичну функцію: будучи засобом і способом захисту прав людини, він водночас є інститутом захисту інтересів держави. Держава, керуючись принципом суверенітету, для забезпечення виконання своїх функцій вимагає від особи, яка перебуває на її території, дотримання встановлених для людини правил поведінки, виконання покладених державою обов'язків. Володіння громадянством поширює на громадянина юрисдикцію цієї держави, забезпечує широкі можливості реалізації прав, законних інтересів, забезпечує захист від неправомірних дій інших осіб.

Значний вклад у дослідження права на громадянство зробили українські та зарубіжні вчені: Л. Альбертіні, С. Авак'ян, Р. Бедрій, Ю. Боярс, Л. Воєводін, О. Журавко, Є. Козлова, О. Лютюк, В. Мелашенко, А. Мещеряков, О. Миронов, В. Погорілко, В. Полянський, Н. Ришняк, Ю. Тодика, О. Фрицький, П. Чалий, С. Черниченко, В. Шевцов, Ю. Шемшученко, К. Шкумбатюк та інші. Однак в юридичній науці досі немає однозначного ставлення до проблеми змісту права на громадянство.

Зміст права на громадянство постійно актуалізується, є фундаментальною за значенням проблемою державного будівництва, без системних і науково обґрунтованих заходів, спрямованих на її рішення, неможливий подальший розвиток політичних інститутів і структур громадянського суспільства в Україні. Як правовий інститут зміст права на громадянство має витоки з Конституції України, де встановлені основні принципи та основоположні механізми реалізації цього права в законодавстві й у діяльності державних органів. Зміст права на громадянство як основи державності, різноманітність проблемних питань, пов'язаних із реалізацією цього права, свідчать про актуальність досліджуваної теми.

Мета статті – дослідження змісту права на громадянство, наставництва у контексті національного права України та рішень Європейського суду з прав людини

1. Формування змісту права на громадянство як правового інституту

В умовах розвиненої демократії політична складова громадянства є не тільки яскраво вираженою та забезпеченою правом, а й дає вирішальне право на владу. Прийнято вважати, що громадянське суспільство та держава – дві сторони політичного і державно організованого суспільства. Громадянство є тією сполучною ланкою, яка забезпечує конкретне втілення цієї єдності на рівні особи, без якої і поза якою громадянське суспільство, держава втрачають

сутнісну визначеність і взаємозв'язок. Саме тому громадянство розглядається як одне з основоположних прав людини, за допомогою якого громадянин стає повноцінним членом суспільства. Звідси єдине для світової політичної практики прагнення до скорочення безгромадянства, упорядкування та універсалізації інституту громадянства на рівні загальновищезначаних принципів і норм міжнародного права.

Зміст права на громадянство постійно актуалізується, є фундаментальною за значенням проблемою державного будівництва, без системних і науково обґрунтованих заходів, спрямованих на її рішення, неможливий подальший розвиток політичних інститутів і структур громадянського суспільства.

Зміст права на громадянство є багатоаспектним й охоплює не лише, власне, норми Конституції, що визначають конституційні гарантії громадянства, а й відповідні міжнародно-правові акти. Цілісний аналіз змісту права на громадянство як одного з фундаментальних правових інститутів дає змогу оцінити стан і побачити перспективи його розвитку, слугує стійким орієнтиром для динамічно мінливої законодавчої та правозастосовної практики.

Взаємозв'язок громадянства й основних прав та свобод виявляється в тому, що громадянство – це необхідна умова для володіння людиною низкою прав і обов'язків. Воно є необхідною умовою, що визначає правовий статус громадянина та тягне поширення правових норм держави. Визнання лише такого характеру взаємозв'язку не відображає повною мірою реальне місце громадянства в системі статусу особи. Розглядаючи громадянство виключно як умову для реалізації повного обсягу прав і обов'язків, не акцентовано на проблему розуміння громадянства як самостійного, окремого права.

Найбільш прийнятним убачається підхід, відповідно до якого під реалізацією права на громадянство розуміють гарантовану державою можливість претендувати на громадянство. Своєю чергою, держава зобов'язана розглянути та вирішити це питання з максимальною доброзичливістю.

Проаналізувавши дослідження І. Софінської, можна зробити висновок, що є декілька напрямів забезпечення громадянства: право на розгляд клопотання про надання громадянства; право на перебування у громадянстві; право на зміну громадянства України. Сучасна правова, економічна, політична, соціальна реальність спричиняє появу нових варіантів набуття громадянства на підставі натуралізації, які характеризуються активізацією споживацького підходу. Як наслідок, відбувається поступова трансформація сутності громадянства (винят-

ково правового феномена) у політико-сформоване явище глобального світу [1, с. 386].

Можливість претендувати на громадянство є у всіх фізичних осіб. Це правило впливає з принципу рівного права на громадянство, який означає однакову можливість для всіх осіб, які відповідають вимогам натуралізації, бути прийнятими до громадянства.

Держава не зобов'язана надати громадянство, навіть якщо здобувач громадянства відповідає всім критеріям, що висуваються для його отримання. Праву на громадянство в таких випадках кореспондує не обов'язок держави надати громадянство, а лише право вирішити це питання, виходячи з вимог законодавства про громадянство та державних інтересів.

Зауважимо, що деякі вчені (О. Безун, І. Дробуш, В. Кутинець, Н. Пильгун та інші) під правом на громадянство розуміють передбачену законом можливість особи набувати громадянство, змінювати громадянство, вибрати громадянство, виходити з громадянства [2; 3]. Право на громадянство ототожнюється з реалізацією низки перелічених правових можливостей щодо громадянства.

Є позиція, відповідно до якої зміст громадянства як суб'єктивного права полягає в правових можливостях громадянина, що утворюють зміст зазначеного права згідно з принципами громадянства (правова можливість мати єдине та рівне громадянство незалежно від підстав отримання; правова можливість гарантовано мати громадянство; правова можливість змінити громадянство на інше тощо). Водночас, якщо звернутися до правової регламентації порядку отримання, вибору, зміни та виходу з громадянства, то можна зіткнутися з численними труднощами, що роблять реалізацію певної правової можливості нереальною.

При зміні громадянства не здійснюється суб'єктивне право, яке належить громадянам, а виникає лише суб'єктивна правова можливість, якою володіє особа в правовідносинах із державою з приводу зміни громадянства.

Норми законодавства про громадянство не закріплюють будь-яких суб'єктивних прав, хоча на основі цих норм у процесі реалізації виникають правові можливості особи як суб'єкта конкретних правовідносин із приводу громадянства. Правова можливість полягає лише в праві клопотати про вихід з громадянства, але не дає права вимагати реалізації належного громадянину суб'єктивного права на зміну громадянства.

Незважаючи на імперативне закріплення в Конституції України у Розділі «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» неможливості позбавлення права змінити громадян-

ство, законодавець на рівні закону закріпив обмеження зазначеного права, яке є водночас елементом конституційного статусу [4]. Чи можна на рівні закону обмежити основи конституційного ладу? Це питання дискусійне. Навіть у разі виникнення у громадянина бажання розірвати політико-правовий зв'язок з державою, питання про вихід з громадянства вирішується виключно на розсуд держави.

Відповідно до загальновизнаних принципів і норм міжнародного права, Конституції України, громадянам України гарантується право на зміну громадянства, але не право на відмову від громадянства в односторонньому порядку. Праву громадянина України на зміну громадянства, тобто на вихід з громадянства України, кореспондує право держави визначати позицію з цього питання, а не автоматично та формально дозволяти вихід.

Зазначимо, що Конституційний Суд України у рішеннях використовує формулу «суб'єктивне право на отримання громадянства», обумовлюючи, що воно не має абсолютного й безумовного характеру, натякаючи на об'єктивно існуючу дискреції держави щодо вирішення питань, пов'язаних із громадянством. У Рішенні Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Трояна А. П. щодо офіційного тлумачення положень статті 24 Конституції України від 12 квітня 2012 року № 9-рп/2012 зазначено, що конституційні права і свободи є фундаментальною основою існування та розвитку Українського народу, а тому держава зобов'язана створювати ефективні організаційно-правові механізми для їх реалізації. Відсутність таких механізмів нівелює сутність конституційних прав і свобод, оскільки призводить до того, що вони стають декларативними, а це є неприпустимим у правовій державі [5].

Відповідно до класичної теорії права, суб'єктивне право є гарантованою державою мірою можливої поведінки особи, важливим елементом її конституційного статусу. Навряд чи виникнуть сумніви в тому, що право на життя – базове суб'єктивне право, важливий елемент правового статусу людини та громадянина в Україні. Вказаному суб'єктивному праву кореспондує обов'язок держави гарантувати заборону на довільне позбавлення життя, проведення ефективного офіційного розслідування в тих випадках, коли особу було вбито.

Через об'єктивно наявну дискрецію держави щодо вирішення питань, пов'язаних із громадянством, автори Конституції України навмисно не включали в другий розділ, присвячений правам і свободам, право на громадянство, а згадали про це право у зв'язку із

загальними засадами конституційного ладу в першому розділі.

У коментарі до Конституції України таке розташування пояснюється тим, що громадянство – першооснова відносин людини і держави. Це пов'язано з тим, що обсяг прав, свобод, обов'язків особи безпосередньо залежить від громадянства. Тому важливі норми про громадянство містяться в Розділі I Конституції, що закріплюють основи конституційного ладу.

2. Право на громадянство у національному та міжнародному праві

Інститут громадянства як сукупність правових норм визначає: по-перше, коло осіб, за якими визнаються у повному обсязі основні права і свободи, на яких поширюється законодавство, державна влада та юрисдикція держави на її території та поза її межами; по-друге, відносини, що виникають у зв'язку з набуттям та припиненням громадянства; по-третє, відмінності у правовому статусі громадян держави, з одного боку, іноземців і осіб без громадянства – з іншого [6].

Стаття 15 Загальної декларації прав людини свідчить, що кожна людина має право на громадянство [7]. Право кожного індивіда на громадянство гарантується пунктом «с» ст. 5 Конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації від 7 березня 1966 року. Конвенція про права дитини закріплює право дитини з моменту народження на отримання громадянства.

Конвенція Ради Європи про скорочення безгромадянства у зв'язку з правонаступництвом держав закріплює право на громадянство особи в умовах такого правонаступництва [8]. Нещодавно право кожної людини на громадянство було зафіксовано у Законі України від 8 жовтня 1991 року № 1636-XII «Про громадянство України» [9, с. 154].

Важливо, що право на громадянство не закріплено не тільки в законодавстві, а й в основному міжнародному документі, присвяченому правам і свободам, – Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Включення цього права в одних документах і відсутність його в інших не означає більшу або меншу значущість громадянства як суб'єктивного права. Такий стан речей впливає з різних підходів, що складаються авторами документів при створенні нормативних актів.

Наприклад, у міжнародному документі, безпосередньо присвяченому регулюванню правовідносин з приводу громадянства, – Європейській конвенції про громадянство, право на громадянство закріплюється як норма-принцип [10]. У пояснювальній доповіді до Європейської конвенції про громадянство вказані мотиви вклю-

чення права на громадянство лише як принципу. Принцип права на громадянство зумовлює такі положення Конвенції, що стосуються сутності, зокрема тих, в яких йдеться про уникнення безгромадянства. Це право можна розглядати як позитивно сформульоване зобов'язання не допускати безгромадянства. Незважаючи на визнання існування права на громадянство, право на яке-небудь конкретне громадянство визначається правилами кожної держави учасника, що регулюють питання громадянства.

Із-поміж принципів регулювання громадянства вирізняють принцип визнання громадянства, яке набуто суб'єктивним правом, що вимагає, аби правові норми не допускали довільного позбавлення громадянства. Не вважається довільним позбавлення громадянства особи, яка порушила заборони, встановлені законом. Водночас, якщо отримане громадянство вважається суб'єктивним правом, то особа не має суб'єктивної правової можливості на громадянство. Ніхто не може вимагати, щоб держава надала громадянство.

Вивчення принципів і норм міжнародного права, що стосуються питань регулювання права на громадянство, дає змогу зробити висновок, що право на громадянство розуміється як обов'язок держави щодо недопущення безгромадянства.

Законодавство відобразило той «вузький» підхід, яким закріплено заборону на позбавлення державою громадянства та можливість зміни в разі виникнення стану безгромадянства. Ця гарантія зафіксована у Конституції України та Законі України від 18 січня 2001 року № 2235-III «Про громадянство України» й поширюється на всіх громадян України [11].

Усім іншим надається можливість отримання громадянства відповідно до національного законодавства, застосованого в суто дискреційному порядку. Дискреційний порядок виявляється іноді у не зовсім виправданих з погляду захисту конституційно значущих цінностей обмеженнях, суттєво блокуючи процес реалізації права на громадянство. До зазначених обмежень можна віднести: прийняття стосовно особи рішення про небажаність перебування (проживання) в Україні; наявність незнятої або непогашеної судимості за вчинення умисних злочинів; вимога про відмову від попереднього громадянства.

Ці перешкоди не свідчать про наявність гарантованої можливості реалізації права на громадянство. Незважаючи на проведену лібералізацію законодавства про громадянство, спрямовану на спрощення отримання паспорта чи ID-картки, є адміністративна тяганина протягом усього процесу набуття громадянства.

Зазначимо, що в новітній історії міжнародного та конституційного права еволюція громадянства як права відбувається в рішеннях Європейського суду з прав людини. Право на громадянство не закріплено в Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, у протоколах до неї. З чого випливає, що право на громадянство, не будучи конвенціональним, не може бути предметом захисту в Європейського суду з прав людини.

Держава, своєю чергою, щодо наявності такої ознаки, як населення (народ), об'єднане єдиним громадянством, установлює правила, які обумовлюються місцем держави в міжнародних відносинах і взаємовідносинами держави та суспільства, що визначається Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [12]. У цьому сенсі головним стримувальним чинником, що обмежує ступінь державного підходу у встановленні таких правил, є покладання міжнародних зобов'язань у галузі прав людини, дотримання загальноновизнаних принципів і норм міжнародного права.

Громадянство є не тільки інститутом права, а й складною системою значень, до якої входять визначення легального та соціального статусу, ознаки політичної ідентичності, фокусування культурної та політичної лояльності.

З огляду на значущість громадянства не лише як абстрактного статусу, а й як невід'ємної передумови реалізації всього комплексу прав і свобод, без яких людина не бере участі у політичному житті країни, а відтак позбавлена повноцінного членства в громадянському суспільстві країни, необхідно, щоб органи влади, які видають справи про громадянство, передусім суди, обережно ставилися до вивчення не тільки формальних підстав надання або позбавлення громадянства, а й інших, не менш важливих моментів (родинні зв'язки, термін перебування, досвід участі в рішенні державних і соціальних питань, наявність нерухоomości, трудові зв'язки, зв'язки з іноземними державами тощо), які тільки сукупно становлять зміст критеріїв пропорційності й співмірності.

Погоджуючись з існуванням права на громадянство, потрібно з'ясувати місце в системі інших прав і свобод людини. Зазвичай учені, які визнають суб'єктивне право на громадянство, указують на його «особливе місце» в системі основних прав людини. Однак єдиної думки стосовно його місця в системі прав немає.

З погляду на дослідження Я. Феніч, головними ознаками, що характеризують правове забезпечення права на громадянство, є: діяльність спеціально уповноважених органів дер-

жавної влади з питань громадянства; сукупність організаційно-правових заходів і засобів; система правових гарантій права людини на громадянство; урегульованість відносин переважно нормами конституційного й адміністративного права; відповідні умови закріплення, охорони та реалізації права людини на громадянство; сфера застосування цього правового забезпечення – адміністративні процедури з питань громадянства. Право на громадянство укладається в класифікаційні критерії щодо поділу суб'єктивних прав на чотири групи, виокремлені в Загальній декларації прав людини [13, с. 193].

Першу групу в Декларації утворюють особисті права та свободи (статті 3–11); другу групу – права особи і її ставлення до груп, частиною яких вона є (статті 12–17); третя група – духовні свободи, громадянські та політичні права (статті 18–21); четверта група – економічні, соціальні та культурні права (статті 22–27) [7]. За такого розподілу другу групу утворюють: право на особисте життя, право на вільне пересування та вибору місця проживання, право на притулок, право на громадянство, однакові права чоловіків і жінок щодо шлюбу, право сім'ї на захист з боку суспільства та держави, право на індивідуальне та спільне володіння майном. Інші вчені намагаються штучно помістити право на громадянство у загальноприйнятну класифікацією прав і свобод (особисті, політичні, соціально-економічні та культурні).

С. Дрьомов зазначає, що правове регулювання інституту громадянства за допомогою нормативно-правових актів упорядковує суспільні відносини у сфері набуття і припинення громадянства, а також при вирішенні інших питань, пов'язаних із громадянством. Ці нормативно-правові акти належно впорядковані, утворюють певну систему та не існують ізольовано, а взаємодіють з іншими нормативно-правовими актами, якими унормовано суміжні правовідносини [14, с. 11].

Відсутність права на громадянство в Конституції України в переліку особистих прав розглядається як прогалина в конституційному регулюванні.

З огляду на те, що однією з особливостей суб'єктивних прав, насамперед особистих, є захищеність із боку держави, навряд чи можна віднести право на громадянство до основних, природних прав людини, поставивши в один ряд із такими особистими правами, як право на життя, недоторканність особи, охорону державою гідності особи тощо.

Особисті права законами не створюються, а лише офіційно визнаються, конкретизуються та захищаються. Громадянство є продуктом законодавчості, одночасно характеризується ознаками

невідчужуваності та невід'ємності. Людина переважно народжується з громадянством.

Невідчужуваний характер всіх особистих прав і громадянства виявляється в тому, що за жодних обставин їх не можна позбавити. У цьому сенсі доцільно стверджувати, що право на громадянство належить до охоронних прав – домаганням на недоторканність сфери приватного життя, вторгтися в яку не можуть приватні особи, органи державної влади. Вони вимагають від держави та приватних осіб утримуватися від дій, що перешкоджають людині в реалізації її волі.

Що стосується політичних прав, їх реалізація передбачає наявність активного громадянина, який претендує на участь у державній владі. Реалізація права на громадянство зводиться до знаходження особи в пасивному стані. На відміну від основних особистих прав і свобод, які за природою є невідчужуваними і належать кожному від народження, політичні права та свободи впливають зі стану громадянства.

Цю різницю відображає Конституція, адресуючи особисті права кожному, політичні – громадянам. У Конституції України при формулюванні низки політичних прав використовується формула «громадяни України», а не просто «громадяни» або «громадянин». Цим підкреслюється, що йдеться про такі права громадянина, якими наділяються тільки громадяни України. Водночас демократизація діяльності державної влади має бути такою, щоб унеможливити звинувачення держави в діяльності, спрямованій на погіршення соціально-економічного рівня, настання шкідливих наслідків при загальноправильній діяльності демократичного спрямування [15, с. 6005].

Можливість володіти політичними правами обумовлена наявністю в особи громадянства. Саме стан правової належності людини до держави визначає обсяг політичних прав. Хоча в літературі є думка, що права в сфері громадянства можуть бути віднесені до особливої групи політичних прав і свобод особи.

Якщо розглянути ознаки, які характеризують належність конституційних прав до соціальних, можна виявити деякі сутнісні подібності.

Громадянство як суб'єктивне право доцільно розглядати з погляду гарантованої державою можливості претендувати на громадянство. Соціально-економічні права є символічні в тому сенсі, що завжди надаються державою та претендувати на них можна лише тією мірою, якою це встановлено законом, так само як реалізація права на громадянство, його обсяг цілком залежить від внутрішнього національного законодавства держави. Кожна держава висуває свої умови, яким повинен відповідати претендент на

громадянство. У цьому випадку держава на свій розсуд вирішує питання про прийом людини в своє політичне співтовариство.

Громадянство і його принципи, відповідно до Конституції України, належать до основ конституційного ладу – базових положень і засад держави. Тому принцип права на громадянство недоцільно тлумачити виключно як недопущення безгромадянства.

Хартія основних прав Європейського Союзу запропонувала нову, принципово іншу модель класифікації основних прав і свобод людини, перейшовши від предметного до ціннісного принципу класифікації [16]. Хартія Європейського Союзу викладає основні права в новому аспекті, залежно не від виду прав, а від цінностей, які ці права юридично виражають і забезпечують.

Висновки

Право на громадянство як інститут конституційного права є суб'єктивним правом, що змінюється завдяки інтерпретації громадянства Європейським судом з прав людини у межах тлумачення конвенційних прав і свобод. Водночас

держава, яка є суб'єктом визначення політики громадянства, національним законодавством регулює весь спектр питань, пов'язаних із громадянством і похідних від зазначеного правового інституту. На сферу громадянства мінімально впливають норми міжнародного права, яке відносить правове регулювання громадянства до внутрішніх справ держави. Держава володіє широкими можливостями визначати коло громадян, коректуючи підстави прийому в громадянство, встановлюючи обмеження для громадян, які мають інше громадянство. Право на громадянство – це охоронювана законом міра можливої поведінки, спрямована на задоволення інтересів людини, що виникають у зв'язку з набуттям, зміною та виходом із громадянства. Ефективність правових гарантій реалізації права на громадянство в Україні полягає в створенні міцних законодавчих гарантій, що містяться в нормах законів і залежить від їх логічності та системності, доцільності, чіткої спрямованості та визначеності стосовно конкретного суб'єкта і відповідних суспільних відносин.

Список використаних джерел

1. Софінська І. Д. Філософсько-правова доктрина громадянства : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.12. Львів, 2019. 519 с.
2. Пильгун Н. В., Бузун О. О. Сутність та особливості громадянства в Україні. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2016. 1 (38). С. 47–52.
3. Дробуш І. В., Кутинець В. В. Проблеми набуття громадянства України. *Молодий вчений*. 2017. № 5.1 (45.1). С. 35–38.
4. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
5. Права, свободи і обов'язки людини і громадянина. Офіційний веб-сайт Конституційного Суду України. URL: <http://ccu.gov.ua/storinka-knygy/4-prava-svobody-i-obovyazky-lyudyny-i-gromadyanyna>
6. Конституція України. Науково-практичний коментар. Розділ І. Загальні положення. Стаття 4. URL: <https://textbook.com.ua/pravo/1474610935/s-3?page=4>
7. Загальна декларація прав людини. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015
8. Про приєднання України до Конвенції про скорочення безгромадянства : Закон України від 11.01.2013 р. № 22-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 10. Ст. 100.
9. Ковалів М. В., Гаврильців М. Т., Бліхар М. М. Конституційне право України : навчальний посібник. Львів : ТОВ «Ліга-прес», 2014. 402 с.
10. Про ратифікацію Європейської конвенції про громадянство : Закон України від 20.09.2006 р. № 163-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 45. Ст. 437.
11. Про громадянство України : Закон України від 18.01.2001 р. № 2235-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 13. Ст. 65.
12. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16.09.2014 р. № 1678-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 40. Ст. 2021.
13. Фенич Я. В. Адміністративно-правове забезпечення права на громадянство в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ужгород, 2019. 211 с.
14. Дрьомов С. В. Інститут громадянства як регулятор впливу на стан забезпечення національної безпеки України: аналітична доповідь. Київ : НІСД, 2017. 90 с.
15. Ковалів М., Єсімов С., Крамар Р., Скриньковський Р. Перспективи реформування організаційно-правового механізму забезпечення прав і свобод людини та громадянина. *Traektoriâ Nauki = Path of Science. Section «Law»*. 2017. Vol. 3. No 10. P. 6001–6008.
16. Хартія основних прав Європейського Союзу. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_524

References

1. Sofins'ka, I. D. (2019). Filosofs'ko-pravova doktryna hromadyanstva [Philosophic and legal doctrine of citizenship]. *L'viv* [in Ukr.].
2. Pyl'hun, N. V. & Buzun, O. O. (2016). Sutnist' ta osoblyvosti hromadyanstva v Ukrayini [Sense and features of the citizenship in Ukraine]. *Yurydychnyy visnyk. Povitriane i kosmichne parvo (Legal bulletin. Comparative and space law)*, 1 (38) 47–52 [in Ukr.].
3. Drobush, I. V. & Kutynets', V. V. (2017). Problemy nabuttya hromadyanstva Ukrayiny [Problems of acquiring the citizenship of Ukraine]. *Molodyy vchenyy (Young scientist)*, 5.1 (45.1), 35–38 [in Ukr.].
4. Konstytutsiya Ukrayiny : Zakon Ukrayiny [Constitution of Ukraine: Law of Ukraine] vid 28.06.1996 r. № 254k/96-VR. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny (Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine)*. 1996. № 30. St. 141 [in Ukr.].
5. Prava, svobody i obov'yazky lyudyny i hromadyanyna. Ofitsiynyy veb-sayt Konstytutsiynoho Sudu Ukrayiny [Rights, freedoms and responsibilities of man and citizen. Official website of the Constitutional Court of Ukraine]. Retrieved from <http://ccu.gov.ua/storinka-knygy/4-prava-svobody-i-obovyazky-lyudyny-i-gromadyanyna> [in Ukr.].
6. Konstytutsiya Ukrayiny. Naukovo-praktychnyy komentar. Rozdil I. Zahal'ni polozhennya. Stat'ya 4 [Constitution of Ukraine. Scientific and practical commentary. Section I. General provisions. Article 4]. Retrieved from <https://textbook.com.ua/pravo/1474610935/s-3?page=4> [in Ukr.].
7. Zahal'na deklaratsiya prav lyudyny. Zakonodavstvo Ukrayiny [Universal Declaration of Human Rights. Legislation of Ukraine]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 [in Ukr.].
8. Pro pryednannya Ukrayiny do Konventsiyi pro skorochennya bez-hromadyanstva : Zakon Ukrayiny [On Accession of Ukraine to the Convention on the Reduction of Statelessness: Law of Ukraine] vid 11.01.2013 r. № 22-VII. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny (Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine)*. 2014. № 10. St. 100 [in Ukr.].
9. Kovaliv, M. V., Havryl'tsiv, M. T. & Blikhar, M. M. (2014). Konstytutsiynе pravo Ukrayiny [Constitutional law of Ukraine]. *L'viv : TOV «Liha-pres»* [in Ukr.].
10. Pro ratyfikatsiyu Yevropeys'koyi konventsiyi pro hromadyanstvo : Zakon Ukrayiny [On the Ratification of the European Convention on Nationality: Law of Ukraine] vid 20.09.2006 r. № 163-V. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny (Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine)*. 2006. № 45. St. 437 [in Ukr.].
11. Pro hromadyanstvo Ukrayiny : Zakon Ukrayiny [On Citizenship of Ukraine: Law of Ukraine] vid 18.01.2001 r. № 2235-III. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny (Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine)*. 2001. № 13. St. 65 [in Ukr.].
12. Pro ratyfikatsiyu Uhody pro asotsiatsiyu mizh Ukrayinoyu, z odniyeyi storony, ta Yevropeys'kym Soyuzom, Yevropeys'kym spivtovarystvom z atomnoyi enerhiyi i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoyi storony: Zakon Ukrayiny [On the Ratification of the Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, on the other: Law of Ukraine] vid 16.09.2014 r. № 1678-VII. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny (Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine)*. 2014. № 40. St. 2021 [in Ukr.].
13. Fenysh, Ya. V. (2019). Administratyvno-pravove zabezpechennya prava na hromadyanstvo v Ukrayini [Administrative and legal support of the right to citizenship in Ukraine]. *Uzhhorod* [in Ukr.].
14. Dr'omov, S. V. (2017). Instytut hromadyanstva yak rehulyator vplyvu na stan zabezpechennya natsional'noyi bezpeky Ukrayiny: analitychna dopovid' [The institute of citizenship as a regulator of influence on the state of national security of Ukraine: an analytical report]. *Kyyiv : NISD* [in Ukr.].
15. Kovaliv, M., Yesimov, S., Kramar, R. & Skryn'kovs'kyi, R. (2017). Perspektyvy reformuvannya orhanizatsiyno-pravovoho mekhanizmu zabezpechennya prav i svobod lyudyny ta hromadyanyna [Prospects for Reforming the Organizational and Legal Mechanism for Ensuring Human and Civil Rights and Freedoms]. *Traektoriâ Nauki = Path of Science. Section «Law»*, 3, 10, 6001–6008.
16. Khartiya osnovnykh prav Yevropeys'koho Soyuzu. Zakonodavstvo Ukrayiny [The Charter of Fundamental Rights of the European Union: Legislation of Ukraine]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_524 [in Ukr.].

Стаття: надійшла до редакції 02.12.2020
прийнята до друку 12.05.2021
The article: is received 02.12.2020
is accepted 12.05.2021